

Stockholm den 11 september 2017

R-2017/1104

Till Justitiedepartementet

Ju2017/04740/DOM

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 14 juni 2017 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Stärkt ordning och säkerhet i domstol (SOU 2017:46).

Sammanfattning

Att ordning och säkerhet kan upprätthållas i domstolar är grundläggande för medborgarnas förtroende för rättsordningen, för legitimiteten i domstolsväsendet samt i förlängningen en förutsättning för en väl fungerande rättsstat. Majoriteten av förslagen i betänkandet sörjer för detta. Advokatsamfundet har därför i huvudsak ingen erinran mot förslagen i betänkandet. Advokatsamfundet har dock invändningar mot vissa förslag och vill i övrigt framhålla vissa särskilda synpunkter.

Synpunkter

Större trygghet för parter och vittnen

Det är självfallet av största vikt att parter och vittnen kan känna sig trygga under processen i domstol. Åtgärder som ska sörja för detta får dock inte inverka menligt på rättssäkerheten för en part i en process. Advokatsamfundet vill därför understryka att förslagen om möjligheten att avvisa en part (skulle enligt förslaget lydelse kunna vara en tilltalad i ett brottmål) från rättssalen om ett vittne skulle känna rädsla eller inte fritt kunna berätta om en händelse på grund av partens närvaro, måste ske med stor restriktivitet och inte på något sätt försämra partens rätt till en rättvis rättegång. Utifrån samma utgångspunkter bör användning av videoteknik användas med försiktighet och restriktivitet.

Elektronisk utrustning

Advokatsamfundet instämmer i att det är nödvändigt att begränsa användningen av elektronisk utrustning i rättssalen. Advokatsamfundet vill dock framhålla att det är av stor vikt att förbud eller begränsningar inte inskränker advokaters och andra professionella aktörers möjligheter att använda datorer och läsplattor vid förhandlingar (se även nedan under *Säkerhetskontroll* i fråga om advokater). Detta bör inte bara framgå i motiven, utan även tydligt komma till uttryck i lagtexten.

Fotografering i domstol

Förslaget innebär ett förbud mot att fotografera in i rättssalen, vilket Advokatsamfundet finner vara en högst önskvärd förbättring av fotograferingsförbudet, som i dag gäller endast inne i rättssalen. Vad gäller förbudet mot att fotografera i väntrum och övriga utrymmen på domstolen, ifrågasätter Advokatsamfundet dock hur detta ska beivras och vem som ska göra bedömningen av om en överträdelse har ägt rum. Vidare har det inte klargjorts när det är motiverat att beslagta den utrustning som använts vid fotograferingen. Advokatsamfundet anser därför att det måste tydliggöras vad som ska gälla vid olika situationer i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Detta för att möjliggöra en så förutsägbar och enhetlig tillämpning som möjligt.

Säkerhetskontroll

Det är självfallet helt oacceptabelt att domare och annan domstolspersonal av besökare i domstolen utsätts för hot och trakasserier till följd av fullgörande av sina tjänsteåligganden. Detta får dock inte innebära att säkerhetskontroller beslutas utan att tillräckliga skäl föreligger i det konkreta fallet, för längre tid än absolut nödvändigt, eller att kontroller utförs på ett mer ingripande sätt än vad som är tillåtet enligt lag.

Mot denna bakgrund och då allmänheten har en i grundlag stadgad rätt att närvara vid domstolsförhandlingar (förhandlingsoffentlighet som är fastslagen i 2 kap. 11 § andra stycket RF), ifrågasätter Advokatsamfundet förslaget om att generellt utsträcka tiden för säkerhetskontroller från dagens maximala tre månader till som längst sex månader.

Ett beslut om säkerhetskontroll ska inte bara avse viss tid eller en viss förhandling (2 § andra stycket säkerhetskontrollagen), utan ska också under beslutets giltighetstid löpande omprövas i fråga om förutsättningar för och behov av kontrollen. Även om det inte uttryckligen anges i lagen, slås nödvändigheten av en sådan kontinuerlig omprövning av en beslutad säkerhetskontroll fast i Lagrådets yttrande över nuvarande lagstiftning och framgår också av förarbetena till dagens lagstiftning.¹

Det är vidare viktigt att uppmärksamma att ett beslut om säkerhetskontroll förutsätter att kontrollen i det enskilda fallet verkligen behövs för att begränsa risken för att sådana brott

¹ Se prop. 2011/12:63 s. 46 samt prop. 2000/01:32.

som kontrollen är till för att förhindra inte begås i domstolens lokaler. En risk måste alltså kunna konstateras och varje beslut om säkerhetskontroll måste dessutom föregås av överväganden om mindre ingripande åtgärder kan vara tillräckliga för att uppnå syftet med kontrollen. En säkerhetskontroll måste därmed alltid föregås av en proportionalitetsprövning i förhållande till andra möjliga mindre ingripande åtgärder, exempelvis ett ökat antal ordningsvakter i domstolslokalerna, införande eller utökning av befintlig övervakningsteknik i domstolens lokaler, användning av videokonferens under en viss förhandling, etc.

Det är således fråga om begränsningar av i regeringsformen och även i Europakonventionen tillförsäkrade fri- och rättigheter (informationsfriheten, skyddet mot kroppsvisitation och förhandlingsfriheten). Det krävs därför starka skäl för att införa sådan lagstiftning och proportionalitetsprincipen måste alltid beaktas.

Advokatsamfundet är positivt till att advokater som i tjänsten infinner sig i en domstol fortsatt är undantagna från säkerhetskontroll. Anledningen till att det hittills i lagstiftningen har gjorts undantag för advokater från kravet på att genomgå en beslutad säkerhetskontroll är givetvis att advokater inte utgör någon säkerhetsrisk, utan tvärtom anses nödvändiga för att den dömande verksamheten ska kunna fullgöras. Advokater är, precis som domare och åklagare m.fl. nödvändiga aktörer för att domstolsprocesser ska kunna genomföras och därmed att domstolsväsendet i dess helhet ska kunna fungera bra och effektivt.

Det är här viktigt att påpeka att domstolen inte bara är arbetsplats för domare och övrig domstolspersonal. Domstolen är också en arbetsplats för advokater. Advokater förtjänar därför att bemötas på samma sätt och med samma respekt och förtroende som övriga som har domstolen som sin arbetsplats. I vart fall måste bemötandet motsvara befintlig lagstiftning.

Eftersom det dock i landets domstolar återkommande förekommer fall där advokater trots allt tvingas genomgå säkerhetskontroller och även lämna ifrån sig väskor m.m. för undersökning, anser Advokatsamfundet att det finns anledning att under den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet särskilt understryka nödvändigheten i att inte underställa advokater säkerhetskontroll, detta även med hänsyn till advokatens tystnadsplikt och skydd mot insyn i klienthandlingar, m.m.

Genomsökning av advokaters väskor, plånböcker och andra personliga tillhörigheter är något som inte bara starkt kan ifrågasättas utifrån det förhållandet att kroppsvisitation och undersökning av väskor eller andra föremål enligt lag endast får ske för att eftersöka vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid sådan brottslighet som anges i lagen (5 § säkerhetskontrollagen). Ofta är det därmed uppenbart att genomsökning av advokaters tillhörigheter går utöver vad som är syftet med åtgärden. Framförallt kan dock ett sådant agerande ifrågasättas med beaktande av den i lag fastslagna, i praxis utvecklade och den advokatetiskt reglerade tystnadsplikten och konfidentialitet som gäller för information och uppgifter mellan en advokat och en klient.

Att undersöka handlingar i advokaters medhavda väskor eller plånböcker innebär därför ett klart ingrepp i detta lagstadgade klientprivilegium som tystnadsplikten utgör. Detta bör alltså tydliggöras i kommande lagstiftningsmotiv.

Förslaget innebär dock att tolkar, rättsliga biträden som inte är advokater och andra som utövar allmän tjänst och offentligt uppdrag inte längre ska vara generellt undantagna från säkerhetskontrollen i domstol. Advokatsamfundet har viss förståelse för att undantagen från säkerhetskontrollen behöver begränsas, men vill peka på risken för att ändringen kan leda till att köerna vid inpasseringarna till domstolarna ökar och att förhandlingar försenas till följd av att fler aktörer behöver genomgå kontrollen. Det torde vara uppenbart att svårigheterna med köbildning i samband med säkerhetskontroller kommer att te sig olikartade vid olika domstolar. Det kommer därför sannolikt att bli nödvändigt för flera domstolar att utfärda egna lösningar i enlighet med föreslagen lagtext.

Advokatsamfundet anser även att biträdande jurister anställda på advokatbyrå ska kunna undantas från säkerhetskontroll. De är registrerade hos Advokatsamfundet, vilket även enkelt kan kontrolleras vid inpassering. I vart fall bör biträdande jurister efter identifiering och uppvisande av kallelse till viss förhandling eller förordnande i ett mål kunna släppas igenom säkerhetskontroll i ett snabbspår, såsom i dag sker enligt särskilda riktlinjer i tingsrätterna i Stockholms län.

Konsekvenser

Utredningen konstaterar att det kommer finnas ett initialt utbildningsbehov för domare, men också för ordningsvakter och annan personal, som bemannar säkerhetskontroller. Advokatsamfundet delar denna uppfattning. Uppfyllande av behovet av kompetens och utbildning för personal är väsentligt för att lagförslaget ska kunna fungera som en garant för att rättssäkerhetsfrågor behandlas på ett korrekt sätt.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg